

A close-up portrait of Bert Hiddema, a man with short brown hair and blue eyes, wearing a dark suit jacket, a light blue dress shirt, and a patterned tie. He has a serious expression and is looking slightly upwards and to the right.

BERT HIDDEMA

CRUIJFF!

**DE
GOUDEN
JAREN
1982-1996**

BIOGRAFIE

PROLOOG

Meer dan een voetballer

Cruijff was een Amsterdamse jongen, de zoon van een groenteboer die overleed toen Johan twaalf was in een tijd zonder uitkeringen, zodat zijn moeder werkster moest worden bij Ajax om haar twee jongens eten te geven.

Behalve een rijbewijs heeft hij nooit een diploma gehaald. Hij is de beroemdste Nederlander.

Hij had controle over de bal, zoals een schilder kleuren voelt met zijn vingers en een componist zijn eigen muziek hoort als zijn innerlijke stem iets voorzingt.

Ongreepbaar voor het menselijk verstand gaat het onbewuste naadloos over in het bewustzijn

Zijn denken was doen.

Die bal erin.

Geboren in de oorlog en groot geworden in de jaren vijftig ging ik in 1961 psychologie studeren. Ik was de enige uit de straat.

Psychologie, alleen de naam was al interessant. Het heette geen zielkunde meer, want de mens had geen ziel, maar een psyche. Het was lang voordat genen ons levenslot bleken te bepalen. De mens was mondig, dus maakbaar geworden.

Als werkstudent stond ik in de weekends achter de bar van de Sheherazade, de oudste jazzclub van Nederland en begin jaren zestig een Peppermint & Twistclub met in de jukebox platen die je op de Nederlandse radio niet hoorde, zoals The Beatles en Stevie Wonder.

Het was de vaste hang-out van Ajacied Co Prins, die de voorpagina's haalde omdat hij de dochter van de voorzitter van FC Kaiserslautern zou hebben ontvoerd.

Op zondagavond na twaalfen kwam de Amsterdamse kern van de Ajaxselectie napraten over de wedstrijd van die middag en hoorde je dingen die de kranten niet schreven.

Ajax zat in het slop, maar er was redding.

Steevast wezen ze op een onooglijk, broodmager jochie dat opzij tegen de muur hing met een sigaretje in zijn mond.

‘Dat wordt de beste voetballer van de wereld.’

Het was nog waar ook.

Dat bleek op de bijvelden van Voorland waar Jopie Cruijff zonder bal nog steeds dat kleine jochie was dat met haar in zijn ogen tegen de muur hing, maar vanuit het niets levensgroot werd en opbloede zodra de bal aan zijn voet kleefde of als hij een dieptepass gaf die wij later pas begrepen.

Zijn voetbal swingde als de jukebox van de Zade op zaterdagavond als de tent nog half leeg was en de beats extra hard klonken vanwege de rokende meiden die erbovenop zaten te zingen met onder hun kont het onverwoestbaar, levensblijve uptempo van ‘Dancing in the street’.

Hij speelde in de junioren, met alles en iedereen en steevast werd met overmacht gewonnen door te gekke (de uitdrukking zou niet lang daarna ingang vinden) doelpunten van ‘die Kleine’.

Hij trakteerde ons op sterke staaltjes die we nog niet eerder hadden aanschouwd, niet op het hoofdveld, zelfs niet bij interlands.

Hij bleef juichen. Of hij er tien of nog geen een had gemaakt deed er niet toe. Zoals een schrijver een punt achter zijn boek zet, een schilder zijn handtekening op een schilderij of een componist zijn symfonie afsluit met een allegro vivace.

Als ongelovige Thomassen stonden we te kijken, voetbal was een stiefkindje op de televisie, herhalingen waren ondenkbaar. Ware wonderbaarlijke wonderen voltrokken zich voor onze ogen en de verhalen erover kregen meteen legendarische trekjes omdat het ‘niet te geloven’ was.

Voordat hij weer aan de wedstrijd ging deelnemen, nam hij ruimschoots de tijd om bijvoorbeeld na een sliding de losgetrapte kluit terug te stoppen in het gat van het veld en het geheel met zijn voet volmaakt aan te drukken. Alsof het veld zijn grootste liefde was.

Waarom lukt het hem wel en de ander niet? Om te beginnen had hij de kluts altijd al mee, vaak ontstond die trouwens door iets eigenaardigs dat hij had uitgehaald.

Een aankomend psycholoog kon alleen maar zwijgen.

Om me heen stonden mannetjes die met de handen in hun zakken naar voetbal gingen en elkaar alleen maar daarvan kenden. Het type dat je ook aantreft bij de talloze imposante bouwwerken die overal verrijzen en daar hoorbaar sjoege van hebben. Ze waren doorgedaan met voetballen tot ze niet meer konden en hadden net als ik geleerd dat je met je wreef hard en met de binnenkant van de voet zacht moest schieten, maar bij dat piepkleine gozertje zagen ze de raarste dwarrelballen van de voeten komen, die – tja – gewoon doeltreffend waren.

‘Zeker die kleine rotzak weer!’ zeiden we hoofdschuddend lachend.

Ze kenden Rinus (Michels), Guussie (Dräger) en Corrie (van der Hart), maar nu wisten ze echt niet wat ze meemaakten.

Het jochie kon alles met de bal, maar nooit zijn klep dichthouden. Het was geen schelden, meer een soort verongelijkt gemor, want uiteindelijk moest alles wat hij deed perfect zijn. De kleinste dingen konden zijn idylle met de bal verstoren. ‘Details’ zou later een sleutelwoord van hem worden.

In de rust liepen we mee met de komende aanval van Ajax en praatten onderweg alleen maar over wat we gezien hadden.

Over de psychologie van de voetballer kon ik maar beter niet beginnen.

Die bestond niet.

Zijn hele leven was Cruijff een eenling. Een aanvaller die voor niemand bang is en erop getraind het initiatief te nemen en creatief te zijn. Hij moet iets nieuws brengen, dwarsliggen, op het verkeerde moment ironisch zijn of juist niet.

Hij waande zich al jong onbegrepen.

‘Het begint met talent,’ je hoort het hem zeggen. Hij had zichzelf alles geleerd dat nodig is om de top te halen en daar te blijven. Als voetballer, coach en definitief als Cruijff.

Omdat hij zijn eigen weg moest zoeken was alles wat hij deed nieuw voor hem, met telkens problemen die hij moest oplossen en gelukkig dolgraag deed.

Trial and error. Het inslaan van wegen, zonder vooraf te weten wat de consequenties waren. Dat had ik op college geleerd.

Einstein kon in alle rust relativeren. Cruijff niet, die werd op de voet gevolgd en moest op zijn tellen passen.

Wat hij meestal lachend deed.

In de jaren negentig schreef ik voor *Playboy* een verhaal over Cruijff. Terwijl ik het schreef en ik me in hem verdiepte, werd me duidelijk dat Cruijff een authentiek genie was. Ik had het op zaterdagmiddag gezien maar de impact gemist.

Nu wist ik beter.

Als ik me tegen anderen liet ontvallen dat Cruijff een genie was, wierp men me geringschattend voor de voeten dat Cruijff maar een voetballer was.

Alsof dat er iets toe deed.

Men is een genie in iets.

Dus ook voetbal.

Laten we zeggen dat je een genie bent als je je eigen koers vaart en daarmee de rest van de mensheid een groot geluk bezorgt.

Hij was de voetballer die alle voetballers in zich verenigt. Niet dat hij ze imiteerde, maar gewoon omdat het allemaal in hem zat.

Hij was het. Door trouw aan zichzelf te blijven:

Alfredo Di Stéfano, die op alle posities speelde, zelf scoorde of anderen de kans gunde, Abe Lenstra die geen stap te veel zette, Faas Wilkes met diens artistieke rushes, Wim van Hanegem om diens humoristische onverzettelijkheid, Pele met zijn aanwezigheid binnen en buiten de lijnen.

Cruijff ging als het moest in het doel staan om net als Lev Jasjin de bal met een hand uit de lucht te plukken, omdat hij wist in welke hoek de penalty zou worden geschoten.

Hoe jonger een mens beseft dat er iets bestaat, een kunstvorm, sport of een andere activiteit die zijn natuurlijke aanleg stimuleert, des te gelukkiger hij kan worden.

Welke prikkels hij ook van buitenaf ontvangt, ze brengen geen schade toe aan zijn aangeboren individuele persoonlijkheid, integendeel, hij kiest wat hem goed uitkomt om zijn prestaties te verbeteren.

Genialiteit berust op het feit dat men zich van alles weet toe te eigenen zonder dat het nadelige invloed heeft op het eigen karakter.

Oefening, na- en overdenking, mislukking, tegenstand, frustratie of aanmoediging worden verbonden met de eigen persoonlijkheid, waaruit een eenheid kan ontstaan die de wereld in verbazing brengt.

DEEL 1

HOME

1 WEER IN DE MEER

Cruijff is altijd aanwezig in De Meer. Of hij in Barcelona of Amerika is, doet er niet toe.

Zijn geest waart rond.

Cruijff komt in november 1981 terug in Nederland.

Het Amerikaanse avontuur heeft een happy end. De Nieuwe Wereld was een reusachtige ontdekking, een onthutsende ervaring voor Danny, Johan en hun kinderen Chantal, Susila en Jordi. Amerika was een soort Disneyland, met onbeperkte mogelijkheden waar sprookjes echt bestaan.

Hij en Danny hadden er een ander soort mensen ontmoet dan in Nederland, waar zeuren, zaniken en klagen een nationale sport is geworden.

Amerikanen zijn sportief, extravert en staan open voor nieuwe ontwikkelingen. Geboren optimisten die net zo in het leven staan als Cruijff. Mensen die hard werken en niet wensen bij de pakken neer te zitten als losers, maar alles eruit halen. En daar mag je best wat mee verdienen als je dat waard bent, hoe meer hoe beter. Daar juichen ze je juist stormachtig toe als je je hoofd boven het maaiveld uitsteekt.

Danny zou het liefst meteen teruggaan naar Spanje en dat zullen ze later ook zeker doen. Maar dat is in dit stadium onmogelijk, omdat de kust nog niet veilig is. Nog steeds is er dat opgefokte gedoe met de Banca Catalana, waar hij in 1979 zestien miljoen peseta's (250.000 gulden) heeft moeten lenen om zijn belasting-schuld (over 1975 en '76 heeft hij zijn neveninkomsten niet opgegeven) te voldoen.

Er moet geld worden verdiend, de hypotheek van het huis in Vinkeveen drukt zwaar op het gezin.

Cruijff weet uiteraard wat hij waard is – meer dan ze voor hem over hebben – en komt met een ongehoord voorstel dat in Amerika normaal is en Ajax met goed fatsoen niet kan weigeren. Hij wil per wedstrijd de helft ontvangen van het verschil met het aantal toeschouwers van vorig seizoen. Wetende dat bij iedere wedstrijd het aantal bezoekers en de recette door zijn terugkeer fors hoger zal zijn, moet Ajax per tegenstander de winst berekenen vergeleken met het afgelopen seizoen.

Zijn voetbalmaatje Wim Jansen, met wie hij bij Washington Diplomats speelde, zit sinds 1980 bij Ajax. Dus tekenen in Amsterdam ligt voor de hand.

Voorzitter Tom Harmsen, die in 1978 bij Ajax de opvolger was van de uiterst succesvolle Jaap van Praag ('het kapitaal van de club moet op het veld staan'), ziet grote mogelijkheden voor de verre en nabije toekomst.

Penningmeester Lou Bartels, secretaris Jan Westrik en lid Jan Neeffes zijn tegen het aantrekken van Cruijff, maar Harmsen is de aanhouder die wint.

De zuinig kijkende Lou Bartels, miljonair in het vastgoed en sinds 1980 penningmeester, gaat niet bepaald door het leven als een groot aanhanger van Cruijff. Hij gooit vijftien procent bovenop het aantal toeschouwers van vorig jaar voor het wordt verdeeld, want het afgelopen seizoen kwamen er al meer bezoekers naar De Meer dan het jaar daarvoor. Precies geteld 23 procent meer en dan is vijftien procent een acceptabel compromis.

Zeker als je echt moet tekenen.

En dat geldt voor beide partijen.

Harmsen c.s. zaten nog in hun rats dat Cruijff niet zou accepteren dat hij de outfit – van kicken tot en met trainingspak – van zijn concurrent Le Coq Sportif moet dragen. En schoonvader Cor Coster gooit dan ook een balletje op en wil dat Cruijff op zijn rug zijn eigen merk Cruyff Sportswear kan propageren.

Het Franse sportmerk dat de laatste tijd aan een opmars bezig is en jaarlijks anderhalve ton in de club stopt, is faliekant tegen en hoeft niet eens te dreigen met een proces

Knarsetandend stemt Cruijff toe, zo gebrand is hij op zijn comeback.

Hij ontvangt een basissalaris van 300.000 gulden bruto voor de rest van het seizoen, waarin hij uiteindelijk vijftien competitieduels zal spelen. Om niet alles kwijt te zijn aan de belasting, wordt het geld gestort bij een pensioenfonds dat door Cor Coster is uitgedokterd en hem, met rente, in de toekomst jaarlijks uitbetaalt. Het is zo'n goed idee dat het later als CFK voor alle profs en wielrenners wordt ingevoerd.

De deal kent twee winnaars: in de eerste plaats Cruijff en daarna de club. Mocht Cruijffs comeback mislukken, is Ajax bij het ingecalculerde verlies alleen maar het basissalaris kwijt.

Het Budget Bewakings Instituut vraagt zich af hoe Cruijffs komst moet worden bekostigd, want Ajax heeft de laatste jaren alleen maar verlies geleden en de begroting van dit seizoen ziet er evenmin florissant uit.

'Waar bemoeien ze zich mee?' buldert Harmsen en op andere toon: 'Ik vind zijn terugkeer een goede zaak voor het Nederlandse voetbal, voor Johan en voor Ajax.'

Als Ajax en Cruijff op 30 november 1981 overeenstemming hebben bereikt, moet de laatste hindernis genomen worden. Cruijff maakt zich daar niet druk over, want ook in dit geval gebeurt automatisch wat hij wil.

Er moet toestemming worden gevraagd aan de Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond en de North American Soccer League.

De KNVB doet wat hij wil en heeft geen bezwaar. En aangezien Cruijffs laatste club, Washington Diplomats, failliet is gegaan, bestaat ook in de Verenigde Staten geen enkel beletsel om Nederland te laten zien wat het al die jaren gemist heeft.

Wim Jansen grijnst breeduit. Met geen mens kan hij het binnen en buiten het veld zo eens zijn als met Johan. Qua voetbal zitten ze volmaakt op één lijn.

Crujff keert terug met een missie: ‘Ik heb al jaren geleden beweerd dat het misging met het Nederlandse voetbal. Er zijn verschrikkelijk veel fouten gemaakt. Oranje was vicewereldkampioen in 1974 en 1978, maar we hebben er niks mee gedaan. We zijn terug op het nulpunt en moeten snel aan een nieuwe toekomst gaan bouwen.’

Rinus Michels is daar ‘medeschuldig’ aan.

‘De mentaliteit van de Hollander is speels en tamelijk ongedisciplineerd. Michels heeft, om dat op te vangen, gewerkt aan het loopvermogen en het collectief.’

In de ogen van Crujff verkeerde details.

Hij wordt al moe als hij eraan denkt.

Wie goed getraind is, kan doen wat hij kan en moet doen: ‘Het gaat vooral om persoonlijke vaardigheden en positieospel.’